



ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin “Zorla Evlenme Sonucu Evliliğin Nisbi Butlanla İptali” Hakkındaki 21.06.2023 Tarihli ve E. 2023/250 K. 223/3474 Sayılı Kararının İncelenmesi

Av. Öykü Nur KOYUNCU¹

Öz

Yargıtay 2.Hukuk Dairesinin 21.06.2023 Tarihli, E. 2023/250 K. 2023/3474 sayılı kararına konu olan olayda davacı ve davalı amca çocukları olup davacı kadın; davalı tarafından kaçırılmış, cinsel saldırıya uğramış, bilahare; ailesine pusu kurulması sonucu tehdit ve korku ile zorla evlendirilmiş ve yerel mahkemece de davacının kendisi ve ailesine karşı hayatı, sağlığı, namusu ve onuruna yönelik korkutularak zorla evlendirildiği kabul edilmiş, evliliğin nisbi butlan ile sonlandırılmasına karar verilmiştir. Verilen karar; davalı vekilince istinaf edilmiş, Bölge Adliye Mahkemesi tarafından yerel mahkemece verilen kararın nafakaya ilişkin kısmı düzeltilmiş ve Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından da -istinaf incelemesinden geçen işbu karar-onanmıştır. Bu çalışmada öncelikle kadınların zorla evlendirilmesi, evlilik kararının ailelerce alınmasının hukuki boyuttaki sakıncaları ve kadın haklarına ilişkin uluslararası ve yasal düzenlemeler üzerinde durulacak olup bilahare; çalışmamızın asıl konusunu oluşturan Yargıtay 2.Hukuk Dairesi'nin onama kararı; nispi butlanla evliliğin sonlanması değerlendirilecektir

Anahtar Kelimeler

Zorla Evlenme, Namus, Evliliğin İptali, Nispi Butlan.

¹ Avukat, Eskişehir Barosu, oyukoyuncu.06@gmail.com.



ESKİŞEHİR BAR ASSOCIATION JOURNAL

Review Of the Decision Dated 21.06.2023 And Numbered E. 2023/250 K. 223/3474, Of the Court of Appeals 2ND Civil Chamber on the “Annulment of Marriage with Relative Nullity Due to Forced Marriage”

Abstract

In the incident that is the subject of the decision of the 2nd Civil Chamber of the Supreme Court of Appeals dated 21.06.2023 and numbered E. 2023/250 K. 2023/3474, the plaintiff and the defendant are cousins and the plaintiff is a woman; was kidnapped by the defendant, sexually assaulted, and subsequently; She was forced to marry with threats and fear as a result of an ambush on her family, and the local court accepted that the plaintiff was forced to marry by intimidating her and her family's life, health, honor and dignity, and it was decided to terminate the marriage with relative nullity. The decision made; The defendant's attorney appealed, the part of the decision given by the local court regarding alimony was corrected by the Regional Court of Justice, and this decision - which was reviewed on appeal - was approved by the 2nd Civil Chamber of the Supreme Court of Appeals. In this study, we will first focus on the forced marriage of women, the legal drawbacks of marriage decisions being taken by families, and international and legal regulations regarding women's rights, and then; The approval decision of the 2nd Civil Chamber of the Supreme Court of Appeals, which is the main subject of our study; Termination of marriage due to relative nullity will be evaluated

Keywords

Forced Marriage, Honor, Annulment Of Marriage, Relative Nullity

GİRİŞ

Evlilik; her ne kadar kadın ve erkeğin rızası doğrultusunda gerçekleştirilmesi gereken, esasen Aile kurumunun temelini oluşturan bir kurum olmuş olsa da geçmişten günümüze değin birçok problem ile karşılaşan bu kurumun niteliği; çevresel faktörler, kadınların gelişim ve eğitim süreci, toplumun kalkınması ve ahlaki yapısı, gelenek ve görenekler, gelenekselciliğe bağlı kalma gibi pek çok unsur sebebi ile bozulmakta ve bu nedenle özellikle birçok kadın evlenme konusunda mağduriyet yaşamaktadır. Zira; toplumumuzda erkekten ziyade kadınların zorla evlendirilmesi daha çok karşılaşılan bir durum olup her ne kadar bu durumun önüne geçilmesi için tedbirler alınsa da halihazırda yaygınlaştırılmayan tedbirlerin etkisi zayıf kalmakta ve bu nedenle özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde zorla evlendirme olgusunun daha büyük bir yer tuttuğu aşikardır. Kadınların, erken yaşta ve özellikle aile baskısı ile evlenmesinin önüne geçebilmek adına onlara evlilik konusunda bilgilendirici eğitimler düzenlenmeli, bu eğitimlerde erken yaşta evliliğin sakıncalarından bahsedilmeli; kadına, “kadın olduğu için” verilmesi gereken değerlerden bahsetmekle birlikte kendi yetenekleri keşfettirilmeli, bu hususta çalışmalar yapmak üzere sivil toplum örgütleri artırılmalı, kurum ve kuruluşlar ortak eylem planları oluşturarak bunları hayata geçirmeli, çeşitli vakıf ve dernekler kurulmalı, halk eğitim merkezlerinde toplumun, özellikle kadınların evlilik konusunda bilinçlendirilmesi adına çeşitli seminerler verilmeli, kadınların çalışma hayatına daha çok katılımı ile hayattaki tek görevlerinin toplumumuzca kutsal kabul edilen “aile kurumunu” ayakta tutmaya çalışmak olmadığına kendilerine aşılması gerekmektedir. Zira; kadın; aile kurumundan bağımsız var olan bir varlıktır ve hatta toplumun en değerli bireyi iken birçok bölgede kadına yüklenen görev ve sorumluluklardan dolayı ne yazık ki “aile içinde kutsallığı ve aileden bağımsız varlığı olmayan birey” şeklinde kabul edilmektedir.

Oysa ki, bugün doğan her kız çocuğunun yetiştiği coğrafyaya göre farklı sosyo-kültürel eğilim ve yeteneklerinin olduğu göz ardı edilemez bir gerçek iken aile baskısı ile erken yaşta evlilik kurumunun sorumlulukları üzerine yıkılan çocuk gelinler ve reşit olsa dahi erken yaşta evlenen kadınların yetenekleri görülmemekte,

evliliğin sorumluluğu içinde genç, oldukça enerjik ve dinamik olan işbu beyinler; toplumdun adeta birer birer silinip gitmektedirler.

Diğer yandan, sağlık görevlileri tarafından da sakıncaları sürekli bir şekilde dile getirildiği halde ülkemizin doğu kesimlerinde akraba evlilikleri sıklıkla gerçekleştirilmekte olup esasen bu husus; tıbben de kabule şayan bulunmamaktadır. Nitekim; akraba evliliklerinde eşlerin birbirine aktardığı genler ile çocukların zihinsel ve bedensel gelişim süreci etkilenmekle birlikte işbu olumsuz evlenme/evlendirmelerin önüne en başta toplumun eğitimi ve bilinçlendirilmesi ile geçilmelidir. Nitekim; incelenen kararda da değinildiği üzere taraflar arasında akraba evliliği kurulmak istenmekte ancak ne yazık ki bu evlilik; tarafların hür iradeleri ile değil de aile baskısı ve kararı ile gerçekleştirilmeye çalışıldığı için bir kadın mağdur olmakta, ailelerin yanlış verdiği karardan dolayı kadının tamamen değişmektedir. Zira; akrabası ile evlenmek istemeyen kadını ailesi baskı ile evlendirmek isteyince ve talipliler konusunda uyuşmazlık yaşanınca davalı koca; kadını kaçırmayı kendisine hak görmüş olup “aile sözü ata sözüdür, onlar ne derse o olur” zihniyeti ile kadını kaçırmış ve rıza dışı birliktelikle birlikte kadının bakireliği elinden alınmış, bilahare; ailesi ile tehdit edilerek zorla resmi nikah kıyılmış ve hem bedeni hem zihni adeta istenmeyen koca tarafından ele geçirilmiştir. Bu durumun psikolojik travmasının tazminat anlamında karşılığı olmadığı gibi evliliğin iptali ile birlikte hükmedilen nafaka ise oldukça gülünç kalmakta olup kadının yaşadıklarının acısını bir nebze olsun hafifletmesi mümkün değildir. İnceleme konusu karar hem zorla evlenme/evlendirme hem de yerel mahkemece hükmedilen tazminat ve nafaka yönleri ile ele alınacak olup her somut olayın özellikleri verilen kararlarda olayın oluş şekline göre değerlendirilmelidir.

I. OLAYIN ÖZETİ VE UYUŞMAZLIK KONUSU:

Karara konu uyuşmazlık, davacının; davalı ve ağabeyleri tarafından kaçırılarak zorla alıkonulması, rızası dışında davalı ile cinsel birliktelik yaşanması ve bilahare, davalının tehdit ve baskısı sonucu tarafların evlenmesi ile davacının üzerindeki baskı kalktıktan sonra zorla gerçekleştirilen işbu evliliğin iptali gerektiği iddiasından kaynaklanmaktadır. Karara göre davacı ve davalı akraba olup taraflar

amca çocuklarıdır. 2015 yılında tarafların aileleri davacı ve davalı ile davacının erkek kardeşi ile davalının kız kardeşinin evlenmesi hususunda anlaşmışlar, 2016 yılının başında ise kız isteme gerçekleşmiştir. Davalının büyük amcasının çocukları da davacıya talip olunca aileler arası sorunlar baş göstermiş, zaten; davalı ile de evlenmek istemeyen davacının ailesi tarafından davalıya evlenmenin gerçekleştirilemeyeceği söylenince davalı, dava dışı Beytullah ile Mustafa; 08/04/2016 tarihinde davacı kadını kaçırmış, zorla birlikte olduktan sonra kadın ellerinden kurtulmuşsa da 11/06/2016 tarihinde davacının ailesine pusu kurularak davacı ikinci kez kaçırılmış ve 23/06/2016 tarihinde ise davacı kadın ile davalı arasında davalının baskı ve tehdidi altında resmi nikah akdi gerçekleştirilmiştir. Davacı ile davalı arasında daha öncesinde sevgililik durumu, HTS kayıtlarına göre yazışma ve görüşmeler bulunmayışı ve davalının ceza yargılaması sonucu suçunun sabit olması ile nikah akdinin zorla gerçekleştiği sübuta ermiş olup davacı tarafından işbu akdin nisbi butlan sebebiyle iptali ve davacı lehine aylık 500,00 TL yoksulluk nafakası ile 50.000,00 TL maddi, 100.000,00 TL manevi tazminat talep edilmek suretiyle ilk derece mahkemesine başvurulmuştur.

II. MAHKEMELERİN UYUŞMAZLIK HAKKINDAKİ KARARLARI:

A. İLK DERECE MAHKEMESİNİN KARARI:

Davacının, nispi butlan hukuksal nedenine dayalı olarak evliliğin iptali talebiyle açtığı dava; ilk derece mahkemesi sıfatıyla Aile Mahkemesince incelenmiştir. Yerel mahkemece, davanın kabulüne karar verilerek; HTS Kayıtlarına göre taraflar arasında iletişimin bulunmaması, somut tanık beyanlarından tarafların arasında daha önceden sevgililik ilişkisi bulunmayışı ve ceza dosyasında görüleceği üzere 12/06/2016 tarihinde davacının; davalı tarafından kaçırılarak cinsel istismara maruz kaldığı, ceza dosyasında toplanan deliller ve alınan beyanlardan davalının üzerine atılı suçun unsurlarının oluştuğunun sabit olduğu, suç tarihinin davacının ikinci kez kaçırıldığı tarih olan 12/06/2016 olup evlenme tarihinin ise 23/06/2016 olarak tespiti ile davacının 11 günlük süreçte kendisinin, yakınlarından birinin hayatı, sağlığı, namus ve onuruna yönelik pek yakın ağır bir tehlike ile tehdit edilerek, korkuyla evlenmeye razı edildiğinin tespit edildiği, davalı yönünden herhangi bir tedbirin uygulanmaması

nedeniyle suç tarihinden önceki süreç olan nisan ayında davalının; davacıyı kaçırdığı zamandan evlilik tarihi ve sonrası da davacının üzerindeki korku ve tehdidin devam ettiği, davalının 21/09/2017 tarihinde Sulh Ceza Hakimliğine sevki ile hakkında adli kontrol kararının uygulanması sonucu davacı üzerindeki tehdidi ve baskısının kalkmış olduğu gerekçesiyle E. 2018/108, K. 2021/1043 Sayılı karar ile evliliğin nisbi butlanla iptaline, kadın için 500,00 TL tedbir/yoksulluk nafakasına, 15.000,00 TL maddi ve 15.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmiştir.

B. BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ 2.HUKUK DAİRESİNİN KARARI:

Yerel mahkeme kararı davalı tarafından kararın tümden usul ve yasaya aykırı olduğu gerekçesiyle istinaf edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi 2.Hukuk dairesi tarafından incelenen karar; yoksulluk nafakası hariç yerinde görüldüğünden davalının istinaf başvurusunun yoksulluk nafakası yönünden kısmen kabulüne karar verilerek ilk derece mahkemesinin yoksulluk nafakasına ilişkin ilgili bendi kaldırılmış ve Bölge Adliye Mahkemesi 2.Hukuk Dairesi E. 2022/2499 K.2022/2203 K. Sayılı ilamı ile yeniden esas hakkında hüküm kurmak suretiyle “kadın yararına toptan 16.000,00 TL yoksulluk nafakasına” karar vermiştir. Davalının sair istinaf talepleri reddedilmiş ve yerel mahkeme kararının gerekçesi usul ve yasaya uygun kabul edilmiştir.

C. YARGITAY 2.HUKUK DAİRESİNİN KARARI:

Bölge Adliye Mahkemesi 2.Hukuk Dairesinin yerel mahkeme kararını kısmen kaldırarak yoksulluk nafakasına ilişkin esas hakkında yeniden karar vermesi üzerine davalı tarafından temyiz kanun yoluna başvurulmuştur. Davalı tarafından temyiz sebepleri “ *tarafların birbirini severek rızası ile evlendikleri, telefonları çekmediği için irtibatlarının az olması, babaları kardeş olan tarafların evleri yakın olduğu için sürekli ve sıklıkla görüştikleri, ceza dosyasında kadının bakire olmadığı ve vücudunda darp, cebir izine rastlanmadığının tespit edildiği, cinsel ilişkinin zorla gerçekleştiğinin ispatlanamadığı, tedbir ve yoksulluk nafaka miktarının yüksek olduğu, yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin hatalı olduğu, evliliğin kısa bir süre sürdüğü, nispi butlanla iptaline karar verilmesi ile kadının yoksulluğa düşmeyeceği, delillerin yanlış değerlendirildiği, evliliğin iptalinin reddine karar verilmesi gerektiği,*

ayrıca boşanmayı gerektirir bir geçimsizlik bulunmadığı, verilen hükmün usul ve yasaya aykırı olduğu.” Şeklindeki gerekçelerle belirtilmişse de Yargıtay 2.Hukuk Dairesi temyizen yaptığı inceleme ile “ *tarafların iddia ve savunmaları, dayandıkları belgeler, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, dava şartı, yargılama ve ispat kuralları ile kararda belirtilen gerekçelere göre*” Bölge Adliye Mahkemesi 2.Hukuk Dairesi tarafından verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğunu kabul ederek davalının temyiz isteminin reddi ile Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına 21/06/2023 Tarih E.2023/250 K.2023/3474 Sayılı ilamı ile oybirliğiyle karar vermiştir.

III.DEĞERLENDİRME

A. GENEL OLARAK ZORLA EVLENME/EVLENDİRME VE EVLİLİĞİN NİSBİ BUTLANLA İPTALİ, MADDİ VE MANEVİ TAZMİNAT

Yukarıda görüldüğü üzere uyuşmazlık, davacının davalı ile yaptığı evliliğin rıza dışı olup olmadığı, rıza dışı yani davacı kadının zorla evlendirildiği kabul edildiği takdirde ise evliliğin nisbi butlanla iptaline karar verilerek davacı kadının maddi, manevi tazminat ve yoksulluk nafakası istemine ilişkindir. Bu bağlamda önce evlenme akdi, akdin niteliği ve hukuki geçerlilik şartları, evliliğin butlanı, kadınların zorla evlendirilmesi, zorla evlendirme yasağı, yasağa ilişkin kanuni ve uluslararası düzenlemeler ile nisbi butlanla evliliğin iptali, maddi ve manevi tazminat kavramlarına kısaca değinmek gerekmektedir.

“Aile kurumunun oluşturulması için evlilik işleminin yapılması gereklidir. Toplumun, hukukun tanıdığı, gözettiği, koruduğu aile kurumunun temeli, evliliğe dayanmaktadır.”².

Evlenme, “tam ve sürekli bir hayat ortaklığı yaratmak üzere, cinsiyetleri ayrı iki kişinin hukuken makbul ve geçerli bir şekilde birleşmesidir”.³ Evlenmenin hukuki

² DENİZ, Mehmet Bülent, *Aile Hukuku*, 2011, s.8

³ AKINTÜRK, ATEŞ, Turgut, Derya, *Aile Hukuku*, 2016, s.59.

mahiyetine ilişkin doktrinde sözleşme, kurum ve şart-tasarruf olmak üzere üç görüşten bahsedilse de Yargıtay da evlenmenin sui generis (kendine has özellikleri olan) bir medeni hukuk sözleşmesi olduğunu kabul etmektedir.⁴

Evlenmenin maddi şartları ve şekli şartları bulunmakta olup maddi şartlar da olumlu ve olumsuz şartlar olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Olumlu şartlar; muhakkak olması gerekenler iken olumsuz şartlar ise evlenme engeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlenme ehliyetine sahip olmak, evlenme yaşı ve yasal temsilcinin izni olumlu şartlar iken hısımlık, mevcut evlilik ve akıl hastalığı ise evliliğin olumsuz şartları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Evlenme sözleşmesinin yapılabilmesi; işbu maddi şartların yanında şekli şartların da yerine getirilmesine bağlıdır. Medeni Kanun⁵, evlenme sözleşmesini sıkı biçimde şekil şartlarına tabi tutmuştur.

Evlenmenin böyle sıkı ve katı şekil şartlarına tabi tutulmasını Saymen ve Erbil birkaç madde halinde, gayet açık ve sistematik bir şekilde şöyle belirtmişlerdir:

1-Neslin sağlığı bakımından ve ahlaki düşüncelerle kanunun aralarında evlenmesini istemediği kişilerin evlenmelerine mâni olmak,

2-Evlenmeye açıklık sağlayarak evlenmenin korkutma etkisi altında yapılmasına engel olmak,

3-Evlenmeleri tespitle gizli evlenmelere engel olmak, doğacak çocukların soy bağıını kesin tespitte imkân sağlamak.⁶

Hal böyle olmasına rağmen, toplumumuzda halen daha bireylerin istemediği kişilerle evlenmesinin önüne geçilememesi; evliliklerin özellikle kadınlara aileleri tarafından yapılan baskı sonucu ve korkutma, tehdit fiilleri ile gerçekleştirilmesi toplumun ahlaki düşünce yapısının günden güne bozulmaya devam ettiğini, namus adı altında birçok kadının hayatının istemediği evlilikler ile zindana çevrildiğini,

⁴ Yargıtay 2.HD T. 15/12/2011, E.2010/22858, K. 2011/22253 “Karşı oy yazısı: Evlilik nikah akdiyle kurulan sui generis (kendine özgü) bir aile hukuku sözleşmesidir.”

⁵ 4721 Sayılı, T. 22/11/2001, Türk Medeni Kanunu

⁶ AKINTÜRK, ATEŞ, 2016.

evlenme engeli bulunmasa da akraba evlilikleri ile neslin sağlık durumunun önemsenmediğini açıkça gözler önüne sermektedir. Nitekim; tarafımızca ele alınan Yargıtay kararı da kadınların ülkemizde zorla evlendirilmeye devam edildiğini göstermekte olup kadının; evleneceği eşini seçme hakkı, kadınların hür iradeleri ile karar vermeleri aile baskısı ve tehdidi ile engellenmektedir.

Nitekim; kadınlara Anayasa ile birçok konuda pozitif ayrımcılık sağlanmış olsa da kanuni düzenlemeler “zorla, baskı sonucu evlenmenin” önüne geçememektedir.

Kadınlara “maddi anlamda kendi ayakları üzerinde durarak” ekonomik özgürlüklerinin herhangi bir erkeğe bağlı/bağımlı olmadan sürdürülebildiği bilinci yerleştirilmeli böylece; evlilik, kadına ekonomik özgürlük olarak; koca ise tamamen maddi menfaat olarak gösterilmemeli, evlenme ile ilgili eğitimler artırılarak evliliğin yükümlülükleri hakkında toplumsal bilinç oluşturulmalı ve ev içinde çocuğun bakımı, gelişimi, ev işleri de dahil tüm sorumluluğun eşler arasında ortaklaşa yürütülmesi gerektiği, tüm bu sorumlulukların SADECE KADINA AİT OLMADIĞI aşılmalı, bilahare, “ailesi evlenmesini istiyor, yaşı geldi artık” ve sair gibi gelenekçi yaklaşım yerine; “kadının kendisini hazır hissettiği doğru zamanda, evliliğin kendisine yüklediği sorumlulukları artık kaldırabileceğini düşündüğü ve ortak sorumluluklar noktasında doğru eşini bulup severek evlenmeyi istediği bir erkekle evliliğini gerçekleştirmeye hür iradesi ile karar verdiği” bilinçleri aşılandıktan sonra zorla evlenme/evlendirme olgusu zamanla ve yavaş yavaş bilinç ve zihniyetlerden silinecektir.

Medeni Kanun, kadın ve erkek eşitliğini kabul etmekte ancak sosyo-kültürel yapıda konu evlenme olunca özellikle ekonomik sıkıntılar nedeni ile birçok kadın ailesi tarafından eğitim öğretim hayatına atılmaktan ziyade “evlendirilme” yoluna sevk edilmekte; kadınların çalışma hayatına katılımının önü bu şekilde baltalanarak ekonomik özgürlükleri adeta elinden alınmaktadır. Bu kez, koca adayı çoğu genç kızda maddi menfaat olarak görülmekte olup kurulan evlilikler; başta çıkarlar üzerine inşa edildiğinden eşler arasında da sağlıklı bir ilişki oluşturulamamaktadır. Nitekim; okuyup meslek sahibi olmak isteyen kız çocuklarının aileleri; gelenekçi ve ataerkil

bakış açısı sonucu kızlarını zorla evlendirmekte, bu kez kızlar erken yaşta hem yetenekleri keşfedilmeden evliliğin ağır sorumlulukları ile baş etmeye çalışmakta hem de mutsuz bir aile/yuva kurmaktadır. Kız çocuklarının hayatı silsile halinde bu şekilde devam ettirilmektedir. Zira; zorla ve baskı sonucu evlendikten sonra kız evlat doğuran anne; reşit olduğunda kızını da evlendirmek isteyecek, böylece filizlenmeyen tohumlar hayattan tek tek koparılacak ve kendisini, yetenekleri keşfetmeyen nice hayat kaçış yolunda başarılı olamazsa intihar ile hayatını kısa zamanda sonlandıracaktır.

Aksi halde ise incelenen kararda da görüleceği üzere evlilik; kendisinden beklenen yararı sağlamayacak olup iptali talep edilecek ancak bir kere baskı ile evlenen kadının kaçırılma, zorla birlikte olma ile evliliğe zorunlu kılınma, hürriyetinden alıkonulma ve tehditle karşılaşması; yaşadığı elem ve ızdırap, hayata yeniden başlamasında psikolojik olarak üzerinde derin izler bırakacak ve bu izlerin silinmesi yaşantısında uzun zaman alacaktır.

Ailelerin, özellikle ekonomik koşullar nedeni ile kız çocuklarını evlendirmeleri; erken yaşta ve akraba evliliklerinin ortaya çıkardığı sağlık sorunlarının yanı sıra çoğunlukla imam nikahı ile yapılan evliliklerin çoğunda kadınlar hukuki haklarından mahrum bir sistem içine dahil olmaktadır. İşin en acı kısmı ise; aile baskısı sonucu zorla evlendirilen kadınların da her ne kadar görünüşte belirli hukuki hakları varmış gibi gözükse de aileye karşı çıkamayan kadının işbu hakları kullanma mekanizmasının bilinçaltında harekete geçmemesidir. Ailesel, toplumsal koşulların oluşturduğu baskılardan dolayı kadınlar özgür iradesi ile hareket edememekte, medeni özgürlüğünü de -istemediği bir adamla hayatını birleştirip-yitirmek zorunda kalmaktadır.

Bu konularda öncelikle en büyük sorumluluk devlete düşmektedir. Türkiye’de kadın hakları savunuculuğunu yapan sivil toplum örgütleri, halihazırda uygulamaya tam anlamıyla sokulamayan İstanbul Sözleşmesi⁷, uluslararası düzeyde

⁷ Sözleşmenin taslağı, 7 Nisan 2011’de Strazburg’da Avrupa Konseyi Bakan Yardımcılarının 1111. toplantısında kabul edildi. İstanbul’da gerçekleşen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 11 Mayıs 2011 tarihindeki 121. toplantısında imzaya açıldı. 11 Mayıs 2011’de

kadın haklarına ve kadın şiddetine ilişkin çalışmalar yapan kuruluşların aldığı önlemler ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından uygulanmaya başlayan eylem planları ile kadınların bilinçlendirilmesi SADECE İL bazında değil, tek bir kadının yaşadığı ilçe, köy, mahallede dahi kadının yasal hakları kendisine öğretilmeli, çalışma ve eğitim bilinci oluşturulmalı, ancak bu şekilde örf-adet ve gelenekselci bakış açısının önüne geçilmelidir.

Kadını sadece aile kavramı içinde saklamamak, özgür ve erkek ile eşit bir birey olduğunu kabul etmek, itaat etmeyi kadınların erdemi, güç göstermeyi erkeklik erdemi olarak belirleyen geleneksel bakış açısını toplumdaki silmek, özellikle evlilik kadar önemli bir kurum hakkında aile baskısını önlemek adına çalışmalar artırılmalı, kadına toplum içinde en üst düzeyde değer verildiği hissettirilmelidir. Nitekim; toplumun birçok kesiminde kadın, sadece aile içinde kutsal bir birey olarak görülmekte, aile ile var olan bir birey olarak kabul edilmektedir. Kendi özgürlüğü ve varlığı kabule şayan değildir.

Kadınların aile baskısı sonucu zorla evlenmesi/evlendirilmesi, bunun için kadına yönelik her türlü tehdit de kadına karşı şiddet eylemi içermekte olup şiddet mağduru olmaktan korkan kadın kendi haklarından tamamen vazgeçerek kendi kendine eziyet etmeyi sürdürür, çalışmaz, psikolojik olarak çöküntüye uğrar ve ne yazık ki bu durumu zamanla kabullenecektir. Baskıya karşı çıktığı zaman daha büyük baskı ile karşılaşacağından korkan kadın, öldürülmekten çekinir ve bu şekilde temel hak ve özgürlükleri neredeyse tamamen ortadan kalkar⁸. Uluslararası Hukukçu Kadınlar Federasyonu (FIFCJ)⁹ çeşitli toplantılarda kadına karşı şiddetin önlenmesi için yapılması gerekenleri üç yönlü bir mekanizma içinde ele almıştır.

İstanbul'da imzaya açılmış olması nedeniyle kısaca "İstanbul Sözleşmesi" olarak bilinmektedir ve 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁸ ÖNEN, Ayşen, "Uluslararası Çalışmalarda Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Süreci", *"Güncel Hukuk Dergisi"*, Sayı 147, 2016, s.32

⁹ 1956 yılında Uluslararası Kadın Hukukçular Federasyonunun Venedik'teki toplantısına Av. Bihterin Hotinli Berkin davet edilir, ilk Türk hukukçusu olarak katıldığı bu toplantıda Konsey Üyesi seçilir. Uluslararası platformda mesleki birikimi ve son derece iyi bildiği Fransızca ve İngilizce hukuk dili ile bizi temsil eden Av. Bihterin BERKİN Türkiye'de dernek kurma konusunda teşvik edilir. Hukukçu arkadaşlarını bu konuda bilgilendirir, Derneğin kurucu üyeleri olan bu değerli hukukçular, Federasyonun 1961 Paris Kongresine 3, 1965 Atina Konsey Toplantısına 2 ve 1967 Varşova Kongresine 4 hukukçu olarak katılım sağlarlar. "Çocukların Korunmasına İlişkin Türkiye'deki Uygulama" konulu rapor hazırlayarak Varşova toplantısında

Öncelikle, her ülkede “kapsamlı bir yasal düzenleme” mevcut olmalıdır. Bu düzenleme, uluslararası sözleşmelerle uyum içinde olmalıdır. Diğer yandan, yasal düzenleme konusunda “toplum bilinçlendirilmeli” ve kadına karşı şiddeti körükleyen “ayrımcı söylem, eylem ve zihniyet değiştirilmeli, aile kavramından ayrı olarak kadın “özgür ve eşit bir birey” olarak kabul edilmelidir. Geliştirilen programlarla kadınlar sosyal, ekonomik ve siyasal hayata aktif olarak ve erkeklerle eşit düzeyde katılabilmelidir¹⁰.

Bu kapsamda uluslararası sözleşmeler olarak BM (Birleşmiş Milletler) tarafından hazırlanan CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)¹¹ kadına şiddetten ziyade kadın ticareti ve fahişeliğin önlenmesine ilişkin konulara yer vermiş olup 1993 yılında BM tarafından hazırlanan “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge”¹² kabul edilerek bu bildirge ile şiddetin önlenerek mağdurun korunması, suçluların cezalandırılması konusunda devletlerin önlem alması öngörülmüştür. Ülkemiz tarafından da kabul edilen İstanbul Sözleşmesi ise kadına karşı şiddetin “toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden” kaynaklandığını ve kadın

sunarlar. Federasyon Yönetimi İstanbul’da da bir konsey toplantısı yapılmasını isterler, bunun üzerine kongreye katılan hukukçularımız teklifi kabul ederek 1968 yılı Konsey toplantısı ve Kongre için Federasyon üyelerini Türkiye’ye davet ederler. 1968 yılı temmuz ayında İstanbul’da ilk Uluslararası Hukukçu Kadınlar Federasyon Konsey toplantısı “Hukukçu Kadınlar Derneği” organizasyonunda yapılır.

¹⁰ ÖNEN, s. 32.

¹¹ CEDAW, BM Genel Kurulu tarafından 1979’da kabul edildi, 1981’de yürürlüğe girdi ve Türkiye tarafından 1985 yılında imzalandı. Sözleşmenin imzalanması, taraf devletleri kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için somut adımlar atmamakla ve CEDAW Komitesi’ne düzenli olarak kadının insan haklarının geliştirilmesi konusunda ülkedeki devlet uygulamalarını raporlamak ve sunmakla yükümlü kılar. Sözleşme uyarınca, taraf devletlerin, ilki Sözleşme’nin kabulünden bir sene sonra, diğerleri de her dört senede bir olmak koşulu ile ülke raporu / resmi rapor sunması gerekmektedir.

¹² Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi ya da DEVAW (İngilizce: *Declaration on the Elimination of Violence Against Women*), kadınlara yönelik şiddeti ve şiddetin ortadan kaldırılması özel olarak ele alan 1993 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) kararıdır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Aralık 1993 tarihinde 48/104 sayılı kararında oylanmadan kabul edilmiştir. Bildirge “*Tüm insanların eşitliği, güvenliği, özgürlüğü, bütünlüğü ve haysiyetiyle ilgili hakların ve ilkelerin kadınlara evrensel olarak uygulanmasına acil bir şekilde ihtiyaç var.*” ifadesiyle başlamaktadır. Karar genel olarak, 1979 yılında kabul edilmiş olan Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi’nin (CEDAW) ve Viyana Beyannamesi ve Eylem Programı’nı tamamlayan ve güçlendiren bir öneme sahiptir. Bildirgenin bir sonucu olarak devam eden süreçte 1999 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü olarak belirlenmiştir.

erkek arasında yasal ve fiili eşitliğin gerçekleştirilmesinin şiddeti önlemede anahtar bir unsur olduğunu vurgulamıştır.

Zorla evlendirme yasağına ilişkin İstanbul Sözleşmesinin 37. Maddesinin ilk fıkrası “*Taraf Devletler, bir yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlayan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.*” şeklinde düzenlenmiş olup işbu sözleşmenin uygulamaya etkin bir şekilde konması ile kadına karşı her türlü ayrımcılık ve şiddetin geniş ölçüde azalacağı yadsınamaz bir gerçektir.

Zorla evliliğin hukuki sonuçlarına ilişkin madde 32 ise “*Taraf Devletler, zorla evliliklerin mağdura aşırı maddi veya idari yük getirmeyecek şekilde yok sayılabilmesi, feshedilmesi ya da sonlandırılabilmesi için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır.*” Şeklinde dir.

Aynı şekilde, kadınların zorla ve erken yaşta evlendirilmesine ilişkin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 2017 yılında “Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele İl Eylem Planları”¹³ oluşturulmaya başlanmış ve bu kapsamda ülkemizin özellikle doğu kesimlerinde bulunan birçok ilde kadınlara, personele konuya ilişkin seminer ve bilgilendirici eğitimler verilmektedir. 2022 yılında 17 ile Afyonkarahisar, Ardahan, Edirne ve Siirt illeri de dahil edilmiştir.

İllerin eylem planlarında “Erken yaşta ve zorla evliliklerin nedenleri, etkileri ve önlenmesine ilişkin bilimsel araştırma yapılması, erken yaşta evlilik ve zorla evliliklerin sık görüldüğü bölgelerde toplumsal farkındalığa yönelik saha çalışmasının gerçekleştirilmesi, farklı hedef gruplara yönelik görsel ve yazılı materyal hazırlanması, muhtarların ilgili mevzuat hakkında bilgilendirilmesi ve muhtarlar aracılığıyla ailelerin bilinç ve duyarlılığının artırılması, özellikle rehber öğretmenler tarafından öğrencilere ve velilere yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yapılması,

¹³ Eylem Planı; stratejik planı uygulamak için kullanılan stratejilerin ve adımların detaylı bir tanımıdır. Amaç ve hedeflere yönelik stratejiler doğrultusunda gerçekleştirilecek faaliyet ve projeler ile bunların kaynak ihtiyacı bu aşamada belirlenir.

bölgede genç kızlara rol model olabilecek eğitimli meslek sahibi kadınlarla toplantılar düzenlenmesi, erken yaşta ve zorla evliliklerin sakıncaları konusunda hutbe, vaazlar verilmesi, çeşitli etkinlikler düzenlenmesi” konularında çalışmalar yürütülmüştür. 2021 yılı Evlenme İstatistiklerinde yer alan verilere göre 16-17 yaş grubundaki evlilikler oransal olarak düşmüş olup 2009 yılında 16-17 yaşında evlenen kişilerin toplam evlenmeler içindeki oranı yüzde 8,1 iken, 2021 yılında yüzde 2,3’e düştüğü kaydedilmiştir. Kız çocuklarının okula devamları konusunda destek sağlanarak, ailelere rehberlik hizmeti verilmiştir¹⁴.

Anayasa madde 10 kadın ve erkek eşitliğini vurguladıktan sonra kadın ve çocuklara ilişkin pozitif ayrımcılıktan bahsetmekte olup ikinci fıkra “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 Md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.*” şeklinde tanzim edilmiştir.

Toplumumuzda eğitim ve bilinçlendirme eksikliği, geleneksel, töre, yöre ve adet gereği gibi çeşitli sebeplerle kadınların birçoğu ise -kültür farklılığı olmasın, yabancıya karışmasın” ataerkil bakış açısı ile akraba evliliğine maruz bırakılmaktadır. Oysa ki, Osmanlıdan bu yana kültürel kaynaşma ve bunun sonucu edindiğimiz kültürel zenginliklerimiz sayesinde ülkemizde her ırktan birey yaşamakta olup kültürel farklılıklar aile ve toplum yapısının gelişimine çoğu zaman olumlu yönde katkı sağlamıştır. Zorla evlenme/evlendirilmeler karşısında Medeni Kanun; bu evliliklerin iptalini düzenlemiş olup aldatma, korkutma sonucu yapılan evliliklerin Türk Hukuk sisteminde geçerliliği bulunmamaktadır.

Kişi evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak evlenmeye razı olmuşsa, kişinin veya yakınlarından birinin korkutulması, tehdit edilmesi suretiyle evlilik gerçekleşmişse bu evlilikler batıldır. Batıl olan evliliğin sona ermesi için Cumhuriyet Savcıları veya ilgisi olan herkes tarafından dava açılabilir¹⁵.

¹⁴ (<https://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/erken-yasta-ve-zorla-evliliklerle-mucadele-il-eylem-planlari-yayginlastiriliyor/>).

¹⁵ DENİZ, 2011, s. 80.

Evlenmenin butlanı denildiği zaman burada evlenmenin bütün esaslı ve kurucu unsurları bulunmaktadır ancak kanunun taraflarda ya da iradelerinde aradığı niteliklerden bazıları gerçekleşmemiştir. Bu itibardır ki TMK m.156 “Batıl bir evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erer. Mutlak butlan hâlinde bile evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur” hükmünü haizdir. Mutlak butlan ve nispi butlan hallerinin ikisinin de sonucu aynı olup evliliğin baştan itibaren sonlanması, ortadan kaldırılması gerekmektedir. İncelenen karar gereği tarafımızca nisbi butlan hallerinden korkutma üzerinde durulacak ancak mutlak butlan halleri ise başlıklar halinde; “mevcut evlilik, ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk, yasak derecede hısmılık ile evlenmeye engel nitelikte akıl hastalığı” şeklinde sıralanabilir¹⁶.

Nisbi butlan halleri ise herkes tarafından değil sadece eşler ve yasal temsilciler tarafından ileri sürülebilmekte olup mutlak butlandan kendisini bu yönü itibari ile ayırmaktadır. Nitekim; her iki butlan sebebi de mevcut evliliği tüm hüküm ve sonuçları itibari ile ortadan kaldırmaktadır. TMK’ya göre nisbi butlan sebepleri “ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, irade bozukluğu ve yasal temsilcinin izninin bulunmaması” şeklinde sınırlı sayıda (tahdidi olarak) düzenlenmiştir. İncelenen karar gereği tarafımızca (korkutma) irade bozukluğu haline ilişkin yasal düzenlemelere değinilecektir.

TMK m.151 “Kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmiş eş, evlenmenin iptalini dava edebilir.” Şeklinde düzenlenmiştir. Kanun her türlü korkutmayı değil bazı nitelikleri bulunan korkutmaları nisbi butlan hali olarak ele almıştır. Bu haller ise;

- Korkutmanın bizzat eşe veya onun yakınlarından birine karşı yapılmış olması,
- Korkutmanın hayat, namus, sağlık ve onura yönelik yapılmış olması,
- Ağır bir tehlikeye ya da mevcut ya da pek yakın bir tehlikeye yönelik yapılmış olmasıdır.

¹⁶ AKINTÜRK, ATEŞ, 2016, s. 222.

Burada dikkat edilmesi gereken husus; “eşin yakınları” derken bu kimselerin kimler olduğunun kanunen tek tek sayılmamasıdır. Bu husus, hâkimin takdirine bırakılmıştır. Diğer yandan, korkutma; malvarlığına karşı yapıldığında bu husus borçlar kanunundaki gibi korkutma olarak kabul edilemeyecektir. Zira; hayat, namus, onur ve sağlığa yönelik yapılması şartı aranmıştır. Ağır bir tehlikeden kasıt; öldürme ile tehdit, ırza geçme vs. şeklinde gösterilebilirken örneğin; elbiseni yırtarım, saçını kökünden kazırım şeklindeki korkutmanın ağır bir tehlike içermediği sabit olduğundan korkutma olarak kabulü mümkün bulunmamaktadır. Mevcut ya da yakın bir tehlike içermesine yönelik ise örneğin; bir erkek sevdiği fakat kendisi ile evlenmek istemeyen bir kadına “benimle evlenmezsen ileride başkasından doğuracağın çocuğunu boğarım” şeklinde korkutsa; burada tehlike mevcut olmadığı gibi yakın da değildir. Zira; kadının başkası ile ne zaman evleneceği, çocuğun ne zaman doğacağı, çocuğu olup olmayacağı hususları belirsizdir¹⁷.

Korkutmanın, diğer eş ya da üçüncü kişiler tarafından yapılmış olması; önemli değildir. Nitekim Yargıtay, ana ve babanın zoruyla ve tehdidi altında evlenmiş olan kızın, bunu ispat ettiği takdirde evlenmeyi iptal ettirebileceğini kabul etmiştir¹⁸. Korkutulan eş; bu korkutma ile karşı karşıya kalmamış olsaydı evlenmeyecek idiyse, korkutma ile evlenme arasında illiyet bağının varlığı kabul edilmektedir. İncelemeye konu olayımızda da davacı kadın; aile baskısı ile ve zorla evlendirilmek istenmiş, bilahare; davalı tarafından kaçırılarak ırzına geçilmiş ve kadın evlenmeye zorlanmış, ailesinin hayatına karşı zarar verileceğinden bahisle tehdit edilerek zorla evlendirilmiş olup neticeten; evliliğin iptaline hukuka uygun şekilde karar verilmiştir.

Nisbi butlan davasının davacısı; iradesi fesada uğratılan eş olup yasal temsilcilerin de bazı koşullarda dava açma hakkı bulunmaktadır. Davalı ise diğer eş olup açılacak olan dava; hak düşürücü süreye tabi tutulmuştur. Medeni Kanun, eşlerin nisbi butlan davası açma süresini 6 aylık ve 5 yıllık sürelerle tabi tutmuştur. 6 aylık süre; iptal sebebinin öğrenilmesinden veya korkunun etkisinin ortadan kalkmasından

¹⁷ AKINTÜRK, ATEŞ, 2016, s. 223.

¹⁸ Yargıtay, 2. HD., T. 27.04.1963, 2408/2667; Yargıtay, Hukuk Genel Kurulu, T. 03.03.1948, 2/31-30; Yargıtay, 2.HD, T. 21.03.1950, 1527/1482.

itibaren; 5 yıllık süre ise evlenme akdinin gerçekleştiği günden itibaren işlemeye başlar.

TMK m.152 “İptal davası açma hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve herhâlde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer.” şeklinde düzenlenmiştir¹⁹.

Dava; eşlerden biri tarafından açılırsa yetkili mahkeme “eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer Mahkemesi”dir. Görevli mahkeme ise Aile Mahkemeleridir. Batıl olan evlenme; iptal edilinceye kadar geçerli bir evliliğin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır. Yani, iptal kararı makale şamil (geçmişe etkili) değildir. Dava sonunda mahkemenin verdiği iptal kararı; bozucu yenilik doğurucu yani, sakatlanmış olan mevcut evliliği ortadan kaldıran, hüküm ve sonuçlarına gelecek bakımından son verici mahiyettedir²⁰.

Butlan davası sonucunda verilen iptal kararı; eşler arasında o güne kadar mevcut olan batıl evliliğe son verir, eşler iptal kararının kesinleşmesi ile birlikte artık evli değildirler²¹.

Her ne kadar butlan davası sonrası tazminata ilişkin hükümlerde boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanacağı kabul edilmişse de kanaatimizce, evliliğin irade sakatlığı ile sakatlandığı durumlara ilişkin ayrı bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Zira; boşanmada taraflar kendi arzusu ile evlenmiş ve iradeleri doğrultularında evlilik birliğini sona erdirmeye sürecine girmiş olmakla birlikte irade fesadı hallerinde evlilik; her iki tarafın iradesi ve rızası doğrultusunda kurulmamış olup ortada baskı, zorlama, korkutma ve hile halleri mevcuttur. Bu durumun bireylerin üzerindeki psikolojik baskısı ve etkileri boşanmaya oranla kıyaslanamayacak kadar fazladır. Bu nedenle, kanun koyucunun butlan hallerine ilişkin olarak şahıslara verilecek tazminatı boşanma hükümlerin ayrıca düzenlemesi gerektiği, bu konuda daha hassas ve titizlikle çalışmalar yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

¹⁹ AKINTÜRK, ATEŞ, 2016, s. 228.

²⁰ AKINTÜRK, ATEŞ, 2016, s. 229.

²¹ AKINTÜRK, ATEŞ, 2016, s. 231.

B. İNCELEMeye TABİ UYUŞMAZLIK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

Aile hukuku alanındaki nisbi butlan ile evliliğin iptali davalarında incelemeye konu karardaki uyumsuzlıklara sıklıkla rastlanmaktadır. Zira; konunun ana temasını oluşturan “zorla, baskı ve tehdit sonucu evlenme/evlendirme” ne yazık ki ülkemizde toplumsal bir sorun olup birçok zihniyetin kadını “aile içinde var olan, ailenin kutsallığı ile toplumda yerini alan” birey olarak görmesi sebebi ile varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Yukarıda detaylı bir şekilde değindiğimiz üzere konuya ilişkin sorunlar ancak, devletin aldığı politikaları uygun bir şekilde uygulamaya koyması, toplumun, özellikle kırsal kesimde yaşayan vatandaşın bu konuda bilinçlendirilmesi ve uluslararası sözleşmelerin de uygulamaya konulması ile çözülecek olup öncelikle topluma kadının -aile kurumundan ve aile içinden bağımsız- bir birey olarak varlığı aşılmalı, bilahare, özgürlüklerine saygı duyularak hür iradesi ile seçimlerini yapması sağlanmalıdır.

İncelemeye konu karardaki uyumsuzlukta, davacı da ülkemizde zorla evlendirilme mağduru bir kadın olarak aile baskısı ile akraba evliliğine maruz kalmış, işbu evliliği istemediğinden her ne kadar üzerindeki tehdit kalktıktan sonra evliliğin iptaline ilişkin dava açmış ise de tüm bu süreçte yaşananlar; “kadının varlığına, birey olarak toplumdaki yerine” saygı gösterilmediğini bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Zira; davacı, aile baskısı ile amca çocuğu olan davalı ile evlendirilmek istenmiş, diğer kuzeni de taliplisi olunca ailelerin verdiği kararlar sonucu davacı kadın davalı kocaya verilmekten vazgeçilmiştir. Bu karara karşı duran davalı; davacı kadını kaçırmayı, hürriyetini engellemeyi, ırzına geçerek kadını resmi evliliğe zorlamayı kendisine hak saymış ve hürriyetleri elinden alınan kadın her ne kadar elinden kaçmış ise de ailesine pusu kurularak yeniden kaçırılmış, bilahare davalı koca tarafından - ailesine ağır ve tehlikeli olacak şekilde zarar verileceği tehdidi ile- karşı karşıya kalınca zorla evlenmiş ve davalı kocanın korkutması ceza yargılaması ile sübuta erdiği, davalı koca hakkında adli kontrol tedbirleri uygulandığı gibi evliliğinin iptalini

dava ederek geçersiz ve irade dışı yaptığı evliliğin iptalini talep etmiştir. Nitekim; incelenen kararda uğradığı haksızlığa baş gösteren bir kadın bulunmakta olup ne yazık ki birçok kadın üzerine uygulanan bu baskı ve şiddete ses çıkarmadan sindirilerek hayatına devam etmektedir.

İşbu talep karşısında yerel mahkemece verilen davanın kabulü karar; hukuka uygun olmakla birlikte verilen tazminat miktarları oldukça düşük kalmış olup kararı bu yönü ile hukuka ve hakkaniyete uygun bulmadığımızı da ayrıca belirtmek isteriz. Yerel mahkemece davanın kabulü ile “HTS Kayıtlarına göre taraflar arasında iletişimin bulunmaması, somut tanık beyanlarından tarafların arasında daha önceden sevgililik ilişkisi bulunmayışı ve ceza dosyasında davacının; davalı tarafından kaçırılarak cinsel istismara maruz kaldığı, ceza dosyasında toplanan deliller ve alınan beyanlardan davalının üzerine atılı suçun unsurlarının oluştuğunun sabit olduğu, suç tarihinin davacının ikinci kez kaçırıldığı tarih olan 12/06/2016 olup evlenme tarihinin ise 23/06/2016 olarak tespiti ile davacının 11 günlük süreçte kendisinin, yakınlarından birinin hayatı, sağlığı, namus ve onuruna yönelik pek yakın ağır bir tehlike ile tehdit edilerek, korkuyla evlenmeye razı edildiğinin tespit edildiği” gerekçesiyle kadının evliliğinin nisbi butlanla iptaline karar verilmiştir. Somut olayda, davacı kadının korkutma etkisi altında evlendiği, korkutmanın önce aile baskısı ile bilahare, davalı kocadan kadının ailesine zarar verileceği yönünde geldiği ve her ikisinin de kanunen korkutma için aranan şartlarda geçerli kabul edildiği somut gerçektir. Davacı kadın önce aile baskısı ile kuzeniyle evlendirilmek istenmiş, ailelerin vazgeçmesi sonucu davalı tarafından kaçırılarak ailesine yönelik ağır bir tehlike ile zarar verileceğinden bahisle tehdit edilmiş, korkutulmuştur. Bunun üzerine memur önünde resmi akdin tüm şekil şartlarını gerçekleştirmek zorunda kalmış ancak bilahare, ceza dosyası ile de davalının korkutma eylemleri sabit görülmüş olup davacı kadın tarafından iradesinin fesada uğratıldığı ispat edilince yerel mahkemece korkutma ile evlilik akdine ilişkin hür iradesi sakatlanan kadının evliliğinin iptaline karar verilmiş, işbu karar istinaf ve temyiz incelemesinden geçerek onanmıştır.

Ancak her ne kadar karar; davanın kabulü yönünden hukuka uygun olsa da yerel mahkemece; kadın lehine 15.000,00 TL maddi, 15.000,00 TL manevi tazminata

hükmedilmesi hakkaniyetli olmamıştır. Evlilik süreci uzun yıllar devam etmese de verilen tazminat miktarları kadının yaşadığı psikolojik durum karşısında oldukça gülünç kalmıştır. Maddi ve manevi birçok konuda problem yaşayan ve sıkıntı çeken kadın lehine hükmedilen tazminat miktarları yetersiz ve somut olayın vahametini deyim yerindeyse küçümseyici olup çekilen ızdırabın karşılığı olamayan işbu rakamlar yönünden verilen kararı doğru bulmuyoruz.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 174/1.maddesine göre **boşanmada maddi tazminat**, evlilik birliğinin mahkeme kararı ile sona ermesi neticesinde, mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu tarafın, kusurlu taraftan talep ettiği tazminattır. Türk Medeni Kanunu'nun 174/2. maddesine göre, **manevi tazminat ise** boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu olan diğer taraftan olaya uygun miktarda bir ödemesini isteyebileceği paradır. Somut olayda, davalı kocanın kusurlu davranışları ile evlilik birliğinin KURULDUĞU ve bilahare; yine davalı kocanın kusuru ile evlilik birliğinin sonlandığı sabittir. Hal böyle olmasına rağmen yerel mahkemece kusursuz, iradesi fesada uğramış kadın lehine hükmedilen maddi tazminat oldukça yetersizdir.

Kaldı ki, kişilik hakları saldırıya uğrayan, somut durumda şiddet gören, aile baskısı ile zorla evlendirilmek istenirken kaçırılan, davalının baskı ve tehdidi ile ailesine zarar verileceğinden bahisle korkutulan ve evlilik birliği öncesi sağlanan birliktelikle ırzına geçilen kadının resmi nikah yapması; korkutma sonucu iradesinin fesada uğradığını göstermekte olup kişilik haklarına, özgürlüklerine saldırıldığı su götürmez bir gerçektir. Ancak, yerel mahkemece yaşanan olayların kadın üzerindeki psikolojik, tıbbi, fiziksel boyutları adeta küçümsenerek 15.000,00 TL manevi tazminata hükmedilmiştir. Sırf bu husus dahi; kanun önünde de kadın erkek eşitliğinin tam anlamıyla sağlanamadığını gözler önüne sermektedir. İstem dışı evliliğe maruz kalan bir kadının bu evlilikte nasıl bir kusuru olabilir, bu husus izaha muhtaçtır. Kusursuz olduğu kabulünde ise hükmedilen tazminat; davalı kocanın kusurunun, gerçekleştirdiği haksız ve hukuka aykırı eylemlerin karşılığı olmuş mudur? Esasen, belirlenen meblağ; kadının, aile kurumu içindeki rolü ile orantılı olarak

hükmedildiğinden “bir birey olarak toplumdaki var oluşunu” içermemektedir. Kararı maddi ve manevi tazminat yönünden uygun bulmuyoruz.

Her ne kadar yerel mahkemece verilen karar; istinaf incelemesinden de geçmişse de Bölge Adliye Mahkemesi de kararı sadece nafaka yönünden kadın lehine olacak şekilde düzenlemiş ancak tazminatlara ilişkin yerel mahkemece verilen karar hukuka uygun kabul edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi 2.Hukuk Dairesi E. 2022/2499 K.2022/2203 K. Sayılı ilamı ile ilk derece mahkemesinin yoksulluk nafakasına ilişkin ilgili bendi kaldırılmış ve yeniden esas hakkında hüküm kurmak suretiyle “kadın yararına toptan 16.000,00 TL yoksulluk nafakasına” karar vermiştir. Nafaka yönünden de verilen yerel mahkeme ve istinaf kararı hakkaniyetli olmadığı gibi tazminatlara ilişkin verilen karar kadının evlilikten beklenen menfaatini, kişilik haklarına yapılan saldırıya yönelik manevi zararını karşılamamaktadır. Kanaatimizce, istinaf dairesince davalı kocanın ekonomik durumuna göre işbu meblağa hükmedilmişse de yukarıda izah ettiğimiz üzere; boşanma hükümlerinden farklı olarak burada “kadının iradesi dışı evliliğin sona ermesi” durumu söz konusu olup kanun koyucu tarafından evliliğin iptaline ilişkin hallerde hükmedilmesi gereken tazminatın boşanma sonucu hükmedilen tazminattan ayrı ve farklı yasal düzenlemeler ile yeniden ele alınması gerektiği kanaatindeyiz.

Yeni yasal düzenlemeler getirilinceye kadar, iradesi fesada uğratılarak evlenen her kadının aynı problemleri yaşayacağı, somut durumda yaşanan olaylar sonucu hükmedilen tazminatların kadının maddi ve manevi zararını karşılamadığı somut gerçektir. Nitekim Yargıtay 2.HD 21/06/2023 Tarih E.2023/250 K.2023/3474 Sayılı ilamı ile de istinaf incelemesinden geçen karar onanmış olup kararın tazminatlar yönünden eksik kalmıştır. İstinaf dairesine yaptığımız eleştirileri temyiz incelemesinden geçen ve onanan karar için de tekrar ediyor, incelenen kararı davanın kabulü noktasında hukuka uygun bilsak da hükmedilen tazminatlar ve nafaka miktarı yönünden karara katılmadığımızı ayrıca belirtiyoruz.

C. SONUÇ

Evlenme, tam ve sürekli bir hayat ortaklığı oluşturmak üzere, cinsiyetleri ayrı iki kişinin hukuken makbul ve geçerli bir şekilde birleşmesidir. Karşılıklı iki ayrı cinsten insanın sui generis sözleşme ile birbirlerine verdikleri vaat; aile kurumunun da temelini teşkil etmektedir. Ancak, evlilik; tanımında da geçtiği üzere KARŞILIKLI RIZAYA DAYALI İRADELER sonucu gerçekleştirildiği takdirde hukuka uygun olup aksi takdirde yapılan evliliklerin butlan hükümlerine tabi olup geçersizdir.

Zorla ve baskı sonucu yapılan evlilikler; hukuk aleminde kabul görmemektedir. Kadın veya erkek hangi cinsin iradesinin fesada uğratıldığı fark etmeksizin yapılan tüm evliliklerin geçersiz olduğu somut gerçek olup ülkemizde ve hatta uluslararası toplumlarda da genellikle kadınların iradesi fesada uğratarak zorla, baskı ve tehdit sonucu evlendirildikleri dikkat çekmektedir. Baskı ve tehdit sonucu evlenmek zorunda kalan kadının şiddete uğradığı izahtan vareste olup kadına yönelik şiddetin önlenmesi bakımından devletlerce birtakım önlemler alınmalı, bu önlemler kanuna uygun şekilde yürürlüğe konulmalı ve toplumun geleneksel bakış açısı yapılan çalışmalarla değiştirilmelidir. Kadının değeri, -aile kurumundan bağımsız birey olarak- toplumdaki yeri ön plana çıkarılmalı, kadınların eğitimi ve çalışma hayatına yönelimleri ile aile kurumu, evliliğin sorumlulukları konusunda kadınlar daha çok bilinçlendirilmeli ve erkekten bağımsız bir şekilde ekonomik özgürlüklerinin varlığı gerek verilen eğitimler gerekse somut örnekler ile gösterilmeli, şiddete uğrayan kadına susup sindirilmek yerine hakları öğretilerek üzerindeki baskıya son verilmesi için hukuki mücadelesine adım atması öğretilmelidir.

Zorlu ve uzun bir geçmişe sahip olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili her ne kadar Anayasada, Türk Medeni Kanunu'nda, İş Kanunu ve sair kanunlar ile uluslararası sözleşmelerde çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmişse de uygulamada hala sorunlar yaşanmaktadır. Toplumsal yapının kadın cinsiyetine biçtiği rol ve sorumluluk kadınların birçok hakkını elde edememesine, elde etse dahi bu hakkı somut olarak kullanamamasına yol açmaktadır. Kadının yaşadığı işbu zorlu süreç ve psikolojik, fiziksel, cinsel, ekonomik şiddet ve tehdit, baskıların önüne geçilebilmesi için devlet politikalarında kadının istihdamına yönelik spesifik çalışmalar yapılması,

aile içi şiddeti engelleyecek yaptırımların kuvvetlendirilmesi, kadını koruyan kurum ve sosyal örgütlenmelerin artırılması ile eğitim hayatı boyunca ÇOCUKLARA bu bilincin aşılması elzem hale gelmiştir²².

Ayrıca, gerek devlet kurumları gerekse kadın haklarına yönelik çalışma yapan ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütleri tarafından bu konularda yapılan programlara katılımlar etkili ve yoğun bir şekilde sağlanmalı, kadına karşı şiddetle mücadele için öncelikle ve acilen kadın erkek eşitliğinin sağlanarak hayata geçirilmesi, kalıplaşmış cinsiyet rolleri, örf, adet, gelenek, kültür vb. hiçbir mazeret ileri sürmeksizin kadına karşı şiddetin ve baskının önlenmesi öncelikli bir devlet politikası olarak ilan edilmeli ve gerekleri yerine getirilmelidir.

Bu çerçevede öncelikle Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi'nin tüm gerekleri ilgili kadın örgütleriyle birlikte yaşama geçirilmelidir. Adil ve kalkınmış bir toplumun en başat koşulu kadının her anlamda kuvvetlendirilmesi ile kadın erkek eşitliğinin sağlanarak yaşama geçirilmesidir.

²² KINGİR, Merve, "Dünden Bugüne Cinsiyet Eşitsizliği Sorunsalı", *"Hukuk Gündemi, Stajyer Avukat Hukuk, Kültür ve Sanat Dergisi"*, 2018/2, s.23.

KAYNAKÇA

11.05.2011 Tarihli İstanbul Sözleşmesi (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi)

AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya: *Aile Hukuku İkinci Cilt*, 18.Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2016

BM Genel Kurulu tarafından 1979'da kabul edilen CEDAW Sözleşmesi

DENİZ, Mehmet Bülent: *Aile Hukuku*, Ankara, Şubat 2019

DEVAW (Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi)

Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele İl Eylem Planları

KINGİR, Merve: "Dünden Bugüne Cinsiyet Eşitsizliği Sorunsalı", "*Hukuk Gündemi, Stajyer Avukat Hukuk, Kültür ve Sanat Dergisi*", 2018/2

ÖNEN, Ayşen: "Uluslararası Çalışmalarda Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Süreci", "*Güncel Hukuk Dergisi*", Sayı 147, 2016